

božnosti svojoj prema pravomu božanstvu druge nadilazite, potvrdit ćete i Vi (carevi), da je nerazborito napustiti vjeru prema Duhu Božjemu, koji je pokrenuo usta proroka kao oruđe (sviralu), i pristati na mnijenja ljudska« (Ibid. 7).

To su posve zdrava apologetična načela, na koja ne valja zaboraviti, kad s Eberhardom ističemo: »Atenagora hoće da neznabošcima pa i kršćanima pokaže, da je kršćanstvo posve logično, da nije nešto tuđe, nametnuto ljudskom duhu, nego da se slaže sa zahtjevima razuma«.

I. P. Bock D. I.

Što radi đavao?

Nekoji će možda sažeti ramenima, kad čuju riječ »đavao«. Nije im ugodna ta riječ. Zašto? Očevidno nije to moderno; više nije običaj, da bi inteligentan čovjek bez daljega onako vjerovao u đavla, kako je to prije, u kršćansko doba bilo. Jer kao što je moda toliko toga istisnula s lica zemlje, tako je, rekao bih, uradila i s »crnim« duhom.

Ipak protiv ove nemode ustaje nitko manji negoli američki filozof William James, otac filozofijskog pragmatizma. On piše u »Proceedings« (zbirka okultističkih činjenica, što ih proučaje englesko društvo za istraživanje psihičkih pojava): »Moderno prosvjetno doba zabacuje opsjednuće te ne će da o njem govori ni kao o mogućoj hipotezi, premda mu je u prilog ljudska tradicija, koja se upire na solidno i konkretno iskustvo. To je za me vazda kuriozan primjer što može moda i u znanstvenim stvarima« (Cfr. *Schönere Zukunft* 1928, 1097).

Postoji li đavao? što radi? koje su njegove ratne taktike? Evo to su pitanja, koja zanimaju i moderni okultizam.

1. Postoji li đavao?

Na ovo nam pitanje može da odgovori sv. Pismo i crkvena predaja. Pa što vele?

Đavao kuša Krista u pustinji (Mat 4); Krist izgoni đavle iz ljudi, i to mnogo puta (na pr. osobito Mat 17); pače potvrđuje vjeru naroda o moći đavla veleći: »Ako ja po Beelzebubu izgonim đavle, vaši sinovi preko koga izgone?« (Mat 12, 27) i na drugom mjestu, kada tumači, zašto nekoji ne vjeruju: »Koji su kraj puta, to su oni koji slušaju, onda dolazi đavao, i uzima riječ iz njihova srca, da ne vjeruju i da se ne spasu« (Lk 8, 12) Đavao je naveo i Judu, da izdade Spasitelja (Iv 13, 2). Po riječima božan-

skog Učitelja oganj je vječni »pripravljen đavlu i anđelima njegovim« (Mat 25, 41). A sv. Pavao piše prvim kršćanima: »Nemojte dati mjesta đavlu« (Ef 4, 27), a sv. Petar: »Budite trijezni i bdijte; jer protivnik vaš đavao kao ričući lav obilazi, tražeći koga da proguta« (1 Pet 5, 8).

Sv. Pismo nadalje opisuje i narav zla duha. Prema tom opisu je đavao zloban, ohol i zavidan. Sv. Pavao veli: »Naša borba nije protiv krvi i tijela, nego protiv duhova pakosti« (Ef 6, 12); tako isti apostol opominje Timoteja, neka ne uzme za upravitelja crkve istom obraćena čovjeka, »da se ne bi naduo i da ga ne stigne osuda đavolska« (1 Tim 3, 6). Knjiga Mudrosti kaže: »Po zavisti je đavla smrt ušla u svijet« (Sap 2, 24).

2. Što radi đavao? koja je njegova taktika?

Mami nas na grijeh, na zlo. To nam jamči Rimski katekizam (In malam partem tentantur homines, cum ad peccatum aut vitium impelluntur; quod proprium diaboli officium est. IV, cap. 15, n. 10). Đavao nagovara na zlo, ne sili (David ab Augusta, De exterioris et interioris hominis compositione, 1. 2, c. 2).

Sv. Bonaventura jamči, da đavao može na nas djelovati samo toliko, koliko mu Bog dopusti (2 Sent. dist. 21, art. 1, o. 3). I sv. Augustin opaža, da Bog đavlu samo toliko dopušta, koliko je to na našu korist (Tantum illi permittitur tentare, quantum tibi prodest, ut exercearis, ut proberis, ut qui te nesciebas, a te ipso inveniaris. In Ps. 61).

Dr. F. Mutz (Christliche Aszetik, 97) navodi pet načina taktike, koju đavao upotrebljuje u svom poslu: 1. Đavao ne koga napastuje dugim napastima, da se umori u borbi i napokon podlegne; 2. kod drugih navali silovito i uzbuni putenost; 3. katkada zastre tamom naš sud, pa čovjek drži da djeluje iz revnosti za stvar Božju, a uistinu je samoljublje i oholost, koja potiču na ta djela; 4. ima slučajeva, gdje đavao navali silom zastrašivanja; 5. napokon se nerijetko prikaže kao anđeo svijetla (2 Kor 11, 14).

Sv. Toma piše o općenitoj taktici đavla, da on ne poznaje nužnost čovječju, pa polako istražuje, na što je čovjek sklon; đavao zna samo ono, što čovjek izvana očituje ili djelom pokazuje (Daemones sciunt ea, quae exterius aguntur circa homines; sed interiore hominis conditionem solus Deus novit, qui est spirituum ponderator; ex qua aliqui sunt magis proni ad unum vitium quam ad aliud. Et ideo diabolus tentat explorando interiorem hominis conditionem, ut de illo vitio tentet, ad quod homo magis pronus est. S. th. 2. 2. q. 114, a. 2). I sv. Ignacije Lojolski veli: »Neprijatelj naš običaje oponašati zapovjednika u ratu, koji hoćeći osvojiti i opljačkati grad, što ga opsjeda, istražuje najprije prirodnu utvrdu njegovu, a potom navaljuje na slabiji njegov dio. Ovako se upravo i đavao vrti oko duše, te lukavo istražuje.

kakvom je obranom kreposti, čudorednih ili bogoslovnih, ona providena ili neopskrbljena, pa prikućivši sve svoje strojeve s one strane osobito, gdje je upoznao, da smo je manje utvrdili i manje na nju pazimo, bijesno navaljuje na nas u nađi, da će nas uništiti» (Duh. vježbe. Pravila o pokretima duše 14)

Đavao je lukav i iskusan protivnik. Sv. Ignacije Lojolski crta to svojstvo opakog duha ovako: On ima narav i običaje žene, ukoliko se tiče slabosti sila i upornosti srca. Jer kao što žena prepirući se s mužem, ako vidi da joj se ovaj odvažnim i postojanim licem opire, odmah klone duhom i okrene leđa; no ako osjeti, da je ovaj bojažljiv i plašljiv, u velike znade bjesniti i žestoko na čovjeka napadati» (ib. 12), isto je tako i s đavlom.

Đavao po sv. Ignaciju ima dvije taktike, jednu za grešnike, drugu za dobre ljude: »Onima, koji lako smrtno griješe, naš neprijatelj redovito običaje prikazivati ugodnosti puti i naslade sjeti, da ih tako uzdrži pune grijeha, i da im broj jednako ponaraste. Kod ljudi, koji brižno nastoje očistiti se od mana i od grijeha, i od dana do dana sve više žele služiti Bogu, zlobni duh uzbuđuje neugodnosti, sumnje, žalosti, krive razloge i drugi slični nemiri, kojim prijeći ovaj napredak« (ib. 1 i 2).

O svoj ovoj vjeri u đavla veli Lehmann (Aberglaube u Zauberei 81), da su je kršćani poprimili od Kaldejaca, Egipćana, Grka, uopće od tadašnjega praznovjerja. On piše: »Kršćani se nijesu mogli sasvijem osloboditi od praznovjerja svoje dobe. Oni su o đavlu poprimili većinu predožbi, koje su u ono doba bile u običaju.« Drukčije sudi o đavlu i njegovoj taktici engleski liječnik za umobolne Dr. Lomax (Cfr. Schönere Zukunft, l. c. 1097). On udara po modernim racionalistima, kada veli: »Uvjeren sam, da je ludilo katkada više negoli neograničena uzbuna podsvijesti, i da upravo ovom neki zločesti duh zagospoduje te je zaposjedne (Biblija to zove d e m o n s k i m o p s j e d n u ć e m). Ne stidim se vjerovati ono, što je Isus iz Nazareta, najveći psiholog, učio o bolestima duše. Ja mogu govoriti o slučajevima iz vlastitog iskustva.« Krist upravo ovu svoju vlast nad demonima uzima javno kao dokaz za svoje mesijsko dostojanstvo. »A ako li ja Duhom Božjim izgonim đavle, onda je došlo k vama kraljevstvo Božje« (Mat 12, 28). I učenicima dade vlast, da izgone đavle. »I dozavši svojih dvanaest učenika, dade im vlast nad nečistim duhovima, da ih izgone« (Mat 10, 1).

3. Opsjednuće. Crkveni postupak.

Neki otac reče Isusu: »Dovedoh k tebi sina, u komu je nijemi duh, koji, gdje god ga uhvati, baca ga, a on se pjenu i škrguće zubima i suši se« (Marko 9, 17). Na Isusovu zapovijed dovedoše dječaka. »Kad ga vidje, odmah ga duh stade lomiti i padnuvši na zemlju valjao se pjeneći.« Tužan otac jadikuje pred Isusom: »I

često ga baca u vatru, da ga pogubi.« Na to Isus zapovjedi: »Nijemi i gluhi duše, ja ti zapovijedam, izidi iz njega i više u njega ne ulazi! I povikavši i izlomivši ga vrlo izide, i učini se kao mrtav tako, te su mnogi govorili: Umro je! A Isus uzevši ga za ruku, podize ga i usta.« Eto opisa zaposjednuća (obsessio), izгона (exorcismus) i ozdravljenja. Pri tome udara u oči, da ima đavola »nijemih i gluhih«. Što to znači? To je »denominatio ab effectu«, oznaka prema učincima, t. j. đavao katkada oduzme čovjeku upotrebu jezika i ušiju. Ima slučajeva, gdje đavao izide, a da dotičniku ništa ne naškodi, ali protivno je običnije. Tako je jednom Isus naučavao u zbornici. Ondje je bio čovjek, koga je »opsio nečisti duh, i povika iza glasa: Jao, što mi imamo s tobom, Isuse Nazarećanine? Došao si, da nas pogubiš? Znam te, tko si, Svetac Božji. I zaprijeti mu Isus govoreći: Umukni i izadi iz njega! I oborivši ga nečisti duh na sredinu, izade iz njega, i ništa mu ne nau-di« (Lk. 4, 33-35)

Iz ova dva primjera vidi se, da đavao muči svoje žrtve. No u pravom opsjednuću (possessio, kako ga teolozi zovu) đavao zaposjedne tijelo i niže duševne moći tako moćno, da zaposjednuti izgubi više manje i upotrebu svojih viših duševnih moći i postaje nemoćan kao šlap u rukama bijesna pijanca. Kod opsjednuća đavao govori kroz usta opsjednutog čovjeka, maše rukama i tuče, nogama lupa. Protiv toga Krist ima samo jedno sredstvo: zapovijeda đavlju, da izade. Jednako radi i Crkva. Ona vjeruje, da ima za to vlast od Krista, koju je on dao apostolima. »I postavi dvanaestoricu. . . I dade im vlast, da izgone đavle« (Marko 3, 14. 15). Stoga Crkva daje tu vlast svojim službenicima u jednom od nižih redova. To su egzorciste. Ako je u upotrebi te vlasti bilo i zloupotrebe, ne smije se to pripisivati Crkvi, koja vazda postupa vrlo oprezno. Ona traži u svom ritualu, da egzorcista bude zreliji čovjek i sveta života: da se prije čina posavjetuje s upućenim ljudima ili piscima. Nije Crkva kriva, ako nevješt egzorcista neke patološke pojave nespretno i krivo pripiše đavlju. Tako su godina 1632-1639. svečano izgonili đavla u Loudunu iz nekojih duševno oboljelih redovnica, a Isusovac Surin ih ozdravio boljom hranom, većim gojenjem nutarnjeg života i razboritim radom.

Ako igdje, a ono je ovdje razboritost na svom mjestu. Poullain piše: »Pomislimo na pobožnu djevojku, koja je za vanjske utiske vrlo osjetljiva. Ona čuje jednog dana slučajno neku psovku protiv Boga. To je uznemiri. Iza toga se ona po drugi i po treći puta sjeti te riječi. Kako je nježne savjesti, drhće, što joj takova riječ može i doći na usta. Njezina mašta počne da se time bavi sve više i odjednom opazi, da je počela takove riječi i izgovarati« (Cfr. Zahn, 1. c. 443) To može da bude početak umišljenog opsjednuća, ako k tome pridodu daljne fizičke i psihičke iritacije i ono prisiljeno gibanje usnica.

4. Neke pojave kod egzorcizma.

Kod egzorcizma ili i bez njega opsjednuta osoba katkada izbacuje iz želuca čavle, razne predmete, kamenje, rublje, da se čovjek mora čuditi, gdje mu se to moglo smjestiti. Tako pripovijeda Görres (koji u mistici nije dosta kritičan), da mu je župnik u Calternu pripovijedao, kako je g. 1832. vadio iz ustiju djevojke Marije von Mörl čavle, igle i komade drveta. To je trajalo tri mjeseca. Dnevno je izlazilo na usta te djevojke probodača, sivačih igala, spiralno zavrnutih žica, komada stakla, konjskih dlaka i drugo. Görres veli, da su te predmete mnogi sačuvali kao uspomenu (Christliche Mystik, 1842, IV, II, 402). I pok. Dr. I. Marković. franjevac i pisac u Sinju (Dalmacija) čuvao je jedan takav čavao; što je preda nj pao iz ustiju jedne osobe, koju je svećenik egzorcizmom htio da oslobodi veksacija. Kod ovih »injekta« valjalo bi strogo paziti, da nije dotična osoba to progutala i to u času, kada je bila u psihozi i bez tuđeg nazora. Kisewetter opaža: »Injekta su i danas kao i pred 300 godina fiziologijska zagonetka«. I Grabinski primjećuje: »Nažalost doslije se malo uradilo, da se protumači ova pojava« (1. c. 467)

Za egzorcizma se obično pojavi u egzorciziranoj osobi pocijepanost psihe. To ne treba nužno pripisivati đavlu, jer se takova pocijepanost javlja i kod nekih naravnih psihoza (u ostalom javlja se ta pocijepanost i u snu, iako u malenom stupnju).

Egzorcizirane osobe znaju govoriti jezike, kojih nijesu nikada učile. Nije li barem to znak, da je đavao u dotičnoj osobi? I tu valja biti opreznim, jer bi mogla dotična osoba imati nešto u podsvijesti. Dr. Quintard donosi u »Annales des sciences psychiques« 1894., kako je neka mati poučavala malog 5 godišnjeg sina u matematici. Sinčić je već unaprijed znao odgovoriti, ako je i mati to znala. Tu se sigurno radilo o prijenosu misli, jer je dijete znalo da dađe odgovor, ako je i mati znala, a svagda je izostao odgovor, ako nije ni ona znala; jednako dijete nije znalo, ako ga je tko drugi upitao. Tako se može dogoditi i kod egzorcizma, ako na pr. svećenik pita latinski i već unaprijed u sebi stvori latinski odgovor, to je lako, da i tobože »opsjednuti« latinski odgovori. No ako ni svećenik ni nitko od nazočnih ne zna arapski, niti je dotična egzorcizirana osoba ikada što čula iz tog jezika, a ipak ta osoba govori savršeno arapski a poslije egzorcizma se više ne sjeća; onda tu djeluje i neka viša umna sila, duh. Po okolnostima se lako upozna, da li je to zao duh, đavao. Stoga je sigurno govorenje »nepoznatih« jezika Crkva vazda smatrala znakom nadprirodnih uzroka.

Gledanje u daljinu nije dokaz »đavlova« posredovanja, jer to može da bude nešto prirodno, kako sam to pokazao u članku o telepatiji (Cfr. Život, 1928, br. 4).

Kod egzorcizma se i to zbiva, da egzorcizirana osoba stane da iznosi sve tajne prošloga života onoga svećenika, koji je egzorc-

cizira. I tu može da bude po srijedi samo prijenos misli. Svećenik zna, da se to kod egzorcizma često zbiva, pa je u strahu i za sebe. Evo te misli, koje u taj čas zaokupljaju svećenika, prenose se na egzorciziranu osobu. Sličnih slučajeva ima i kod gradske policije, gdje su joj u istraživanju zlikovaca pri ruci vrlo osjetljivi posrednici ili mediji. Dakako iz ovog ne slijedi, da i davao ne može da to izvodi. Ovdje samo ističem, kako pripovijedanje ili čitanje tajna nije dokaz, da je netko opsjednut, ako nije to već od druguda dokazano.

U austrijskom je časopisu »Vergissmeinnicht« u rujnu 1906. opisano u potankostima, kako je na misijskoj postaji St. Mihovio, Natal, u južnoj Africi među Kafrima jedna urođenička djevojka Klara Germana odjednom znala latinski govoriti; dvije su osobe iz nje govorile, kod mise je bjesnila, roktala kao svinja, lajala kao pas, kazivala sve moguće tajne (što je tko u postaji učinio), vidjela stvari u velikoj udaljenosti, više osoba digla u zrak, napokon se za mise digla u zrak 1 ½ do 2 metra visine iznad klupa i spustila se iza ministranata u prezbiterijumu smijući se i zadirkujući. Kako da to protumačimo? Njezin je ispovjednik poduzeo egzorcizam u nazočnosti dvojice drugih svećenika. Djevojka je razumjela sve latinske molitve te je strašno bjesnila, napokon će 12. rujna 1906. za egzorcizma: »Da znate, da sam zaposjednuo Germanu, ja sotona (jimina u satan), zapalit ću joj odijelo. Drugoga isignisa (znaka) ne ćete dobiti«. Germana je te noći potpuno odjevena spavala između dvaju djevojaka na svojoj postelji. Odjednom osjete na njezinu odijelu miris po petroleju i ugledaju na jednom mjestu izgorenu luknju, veliku kao šaka, a da nazočnice nijesu vidjele ni vatre ni dima. Sjutradan dne 13. rujna 1906. je Germana postala slobodna i sasvim normalna. Umrula je 14. ožujka 1913. od upale pluća uzornom kršćanskom smrću.

Iz ovoga se slučaja vidi, da moramo uzeti u obzir sve okolnosti kod pojedinog slučaja prije nego ćemo ustvrditi, da se neki slučaj ne može naravnim načinom protumačiti. Grabinski nas opominje: »Glede čarolija, vještica i opsjednuća možemo ovako ukratko izreći svoj sud: Najveći dio tako zvanih vračarija i djela vještice treba pripisati somnambulističko-mediumističkoj sklonosti, kako je to i prije moralo biti. No u nemalom broju slučajeva nema ni danas pravoga tumačenja za pojedine pojave, osobito što se tiče opsjednuća« (1. c. 483)

Benger stoga opravdano traži, da egzorcista prije svog nastupa upita liječnika, koji je vješt patološkim pojavama (Pastoraltheologie II, 709). S njim se slaže i Zahn (1. c. 439). Osobito se moramo čuvati osoba, koje hine izvanredne pojave; liječnik takove ljude lakše i brže raskrinka. U samostanima imade rijetko kada pojava tobožnjeg opsjednuća; barem relativno prema neredovničkim kućama (Cfr. Walter, Aberglaube u Seelsorge 297), jer se tu općenito vodi zdrava askeza, i čovjek je pametno zaposlen. Preventivna sredstva priječe loše tobožnje ili prividne

mističke pojave. Ova nas činjenica upućuje, da moramo sva prirodna sredstva (osobito umjerenu askezu i tjelesnu zaposlenost) narediti osobama, o kojima se misli, da su zaposjednute; valja to upotrebiti, a ne odmah egzorcizam. I Crkva u kanonskom pravu ovako veli: »Nitko, koji ima vlast egzorciziranja, ne može zakonito vršiti egzorcizma na opsjednutim, ako nije dobio posebnu i izričitu dozvolu od ordinarijata (can. 1151, § 1) Ordinarijat će ovu dozvolu dati samo pobožnom, razboritom svećeniku uzornog života; a on neka ne upotrijebi egzorcizma prije, negoli je marljivo i razborito istražio i uvidio, da je đavao uistinu zaposjednuo dotičnu osobu« (§ 2) Dakle u toj stvari valja biti vrlo opreznim i ne smije se konkretni slučaj tako lako lako proglasiti pravim đavolskim zaposjednućem.

A. Alfirević D. I.

SVJETOVNJACI U UPRAVI CRKVE.

1. Bulgakov, Engleska i Balkan.

Poznati ruski pisac Sergije Bulgakov napisao je u »L' ame russe« odulji članak » L' ancien et le nouveau« (str. 33—65). U njemu priznaje: »Pravoslavna crkva, kakova je sada pod vlašću sovjeta, slična je bolesniku jakog sustava, koji je oslabljen teškom bolešću« (56) Bulgakov se uzda, da će u toj nevolji svjetovnjaci pomoći. Stoga ne zazire od toga, da oni dobiju u crkvi mnogo veći utjecaj negoli je to doslije za carstva bilo. Stara pravoslavna crkva bila je hijerarhička, a sada je sila nagoni, da se povede za protestantima, kako i u drugim naukama oponaša te svoje nove prijatelje. Bulgakov je dakako oprezan pa ne će da ti svjetovnjaci poruše hijerarhiju, da crkvu sekulariziraju. Čujmo, kako on to razlaže. On piše: »Nekoji protestanti, u opreci s rimskom Crkvom, predlažu »kraljevsko svećenstvo« (I. Pet. 2, 9) svjetovnjaka. Ali oni se služe tom naukom, da poruše hijerarhiju,